

Miljöredovisning 2007

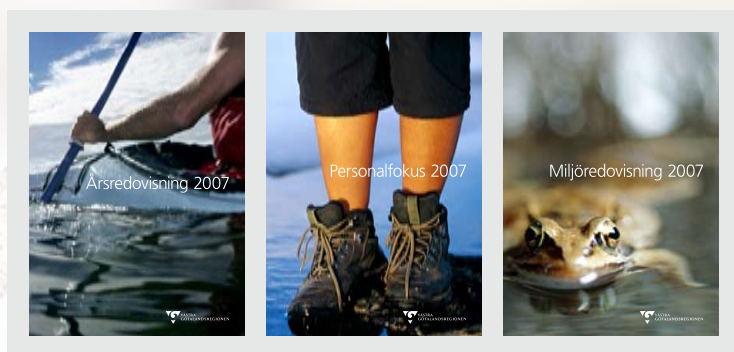
Innehållsförteckning

Västra Götalandsregionens profil och miljöarbete	4
Trender inom miljöområdet under 2007	8
Framåtblickar	11
Årets rapport	12
Resultatredovisning	12
Noter	24
Not 1 Mer om årets rapport	24
Not 2 Rapportens omfattning och avgränsningar	24
Not 3 Förändringar i organisationen	25
Not 4 Utveckling av årets rapport	25
Not 5 Nya nyckeltal	26
Not 6 Webbaserat system för rapportering	26
Liten miljöordlista	27

Hållbar utveckling och **Det goda livet.**

Ett hållbart samhälle ska tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers och det innebär att alla beslut ska utformas på ett sätt som beaktar ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser i ett längre tidsperspektiv.

Arbetet med att anpassa miljöredovisningen till Global Reporting Initiatives (GRIs) riktlinjer har fortsatt under 2007. Västra Götalandsregionen har vidareutvecklat nyckeltalen i miljöredovisningen. Utvecklandet av nyckeltalen har byggts på "Riktlinjer för miljöarbetet i Västra Götalandsregionen" och förslag på indikatorer för miljöprestanda i Global Reporting Initiatives (GRIs) riktlinjer. Nyckeltal som används av andra landsting och större bolag har också tjänat som inspiration.

Miljöredovisning 2007 – en av tre publikationer i Västra Götalandsregionens årsredovisning för verksamhetsåret 2007.

Ytterligare exemplar av publikationerna samt årsredovisning på lättläst svenska kan beställas på: Adress- och distributionscentrum, Regionens Hus, Mariestad, telefon 0501-620 84, e-post: adress.distributionscentrum@vregion.se. Alla tre publikationerna finns på www.vregion.se/ekonomi. Där finns även årsredovisningarna för de enheter som ingår i koncernen. Västra Götalandsregionen är detsamma som Västra Götalands läns landsting, vilket är den juridiska beteckningen. Organisationsnummer: 23 21 00-01 31.

Årsredovisningen för 2007 är uppdelad i fyra perspektiv och följer upplägget i regionfullmäktiges budget för 2007, "Det goda livet i Västra Götaland". Västra Götalandsregionen har successivt infört ett ledningsstödsystem som sätter målen i fokus. Målarbetet ska präglas av ett helhetstänkande och belysa olika perspektiv:

Medborgarperspektivet redogör för vad Västra Götalandsregionen gjort under året för att bidra till visionen om "Det goda livet" för regionens medborgare.

Verksamhetsperspektivet redovisar hur det gått i arbetet med de prioriterade mål som fullmäktige beslutat om för områdena tillväxt och utveckling samt för hälso- och sjukvården.

Medarbetarperspektivet redogör för prioriterade mål inom personalområdet och vissa personalfakta.

Ekonomiperspektivet redovisar och analyserar Västra Götalandsregionens ekonomiska ställning och utveckling.

Verksamheternas mål, prestationer och ekonomi presenteras kortfattat.

Personalfokus redovisar och analyserar det personalpolitiska arbetet och utgår från styrdokumentet Personalvision 2010.

Miljöredovisningen redovisar hur långt Västra Götalandsregionen kommit med de övergripande mål för miljöarbetet som regionfullmäktige satt upp.

Ett axplock av resurser som användes per dag under 2007. Varje dag används cirka:

107 226 stycken handskar, 4 537 stycken munskydd, 53 211

stycken engångsbägare, 21 940 stycken engångssprutor,

318 559 ark A4 papper, 128 266 meter toalettpapper, 35 094

stycken soppsåsar, 59 928 stycken servetter, 6 685 stycken för-

kläden, 597 liter desinfektionsmedel, 10 462 stycken EKG-elek-

troder, 135 liter flytande tvål, 62 silverförband.

Västra Götalandsregionens profil och miljöarbete

Med cirka 50 000 anställda inom hälso- och sjukvård, skolor, kulturverksamheter, serviceförvaltning, fastighetsförvaltning, administration med mera förbrukar Västra Götalandsregionen omfattande resurser. Västra Götalandsregionen producerar bland annat vård, omsorg, kunskap, upplevelser och kultur och service till patienter, elever, besökare och kunder. Denna verksamhet kräver tillgång till energi, drivmedel, vatten, kemikalier, läkemedel, utrustning, förbrukningsvaror och tjänster. Allt detta utnyttjar naturens resurser och ger upphov till föroreningar, avfall och utsläpp till vatten, mark och luft. För att Västra Götalandsregionen ska vara ett föredöme är det viktigt att bedriva ett aktivt och strukturerat miljöarbete med så stor resurseffektivitet som möjligt.

Ramverk

Vision Västra Götaland är plattformen för arbetet att stärka Västra Götaland som en attraktiv region att bo och verka i. Grunden i visionen är Det goda livet. Det goda livet förutsätter en hållbar utveckling, där dess tre dimensioner – den ekonomiska, sociala och ekologiska – är sinsemellan beroende och förstärker varandra.

Både regionfullmäktiges budgetbeslut och förvaltningarnas mål och planer utgår från visionen. Budgeten är det överord-

nade styrdokumentet för Västra Götalandsregionens verksamheter. I budget finns prioriterade mål och uppdrag. Tabell nr 1 visar de prioriterade målen och uppdragen 2007, som berör det interna miljöarbetet och har koppling till de övergripande miljömålen i miljöpolicyen för Västra Götalandsregionen.

De övergripande miljömålen finns i den regiongemensamma miljöpolicyen för Västra Götalandsregionen. Miljöpolicyen omfattar alla förvaltningar, bolag och stiftelser som helt eller delvis finansieras av Västra Götalandsregionen. Den anger ambitionsnivån för miljöarbetet.

“För att Västra Götalandsregionen ska vara ett föredöme är det viktigt att bedriva ett aktivt och strukturerat miljöarbete med så stor resurseffektivitet som möjligt.”

Prioriterade mål och uppdrag i Budget 2007 kopplad till det interna miljöarbetet och de övergripande miljömålen för Västra Götalandsregionen

Prioriterade mål – Budget 2007	Uppdrag – Budget 2007	Övergripande miljömål – Miljöpolicy
Energiförbrukningen i regionens verksamheter ska minska.	Beredningsgruppen för miljö ska ta fram en strategi för att bryta beroendet av fossil energi i Västra Götaland.	Den negativa miljöpåverkan från energianvändningen ska minska.
Användningen av ekologiska livsmedel inom regionen ska öka.		Andelen ekologiska livsmedel ska öka.
	Alla förvaltningar ska i samband med miljöredovisning till regionfullmäktige rapportera hur miljöarbetet utvecklas i deras miljöledningssystem.	Miljöledningssystem ska införas i alla verksamheter. För primär- och tandvård innebär det att samtliga enheter ska miljödiplomerats.
	Regionstyrelsen får i uppdrag att kartlägga spridning och miljöpåverkan av läkemedelsrester.	Den negativa miljöpåverkan från kemikalieanvändningen ska minska.
		Samtliga anställda och förtroendevalda ska få utbildning i miljökunskap.
		Miljöhänsyn ska tas vid planering, upphandling och beslut.
		Den negativa miljöpåverkan från transporter och resor ska minska.
		Den negativa miljöpåverkan från avfall ska minska.

Tabell nr 1

Västra Götalandsregionens miljöpolicy. Allt arbete inom Västra Götalandsregionens samtliga verksamheter ska vara hälsofrämjande och bidra till en hållbar utveckling, där hushållning med resurser och kretsloppsanpassning är vägledande. Vi åtar oss att följa lagar och andra förekommande krav. Genom ständiga förbättringar förebygger och minskar vi den negativa miljöpåverkan som beror på vår verksamhet. Vi ska vara föregångare i miljöarbetet, som ska bedrivas systematiskt och strukturerat.

För Västra Götalandsregionen innebär detta att:

- Vi hushållar med alla resurser inklusive energi.
- Vi fortsätter övergången till förnybara energikällor, förnybara naturresurser och ekologiska livsmedel.
- Vi arbetar aktivt för att minska negativ miljöpåverkan av produkter och ämnen. För i övrigt likvärdiga produkter och ämnen prioriterar vi de som totalt ger minst negativ miljö- och hälsopåverkan.
- Vi förebygger uppkomsten av negativ miljöpåverkan och förbättrar ständigt miljöarbetet.
- Vi kräver att alla av regionen anlidade entreprenörer samt de bolag och stiftelser som helt eller delvis finansieras av regionen arbetar i samma anda som denna policy.
- Vi beskriver och värderar, inför beslut på alla nivåer, konsekvenserna för hälsa och miljö vid planering, i budgetarbete och vid upphandling.
- Vi följer gällande lagar och förbereder oss för kommande krav inom miljöområdet.
- Vi tydliggör miljöansvaret och miljöarbetets innehåll och omfattning.
- Vi stimulerar engagemang i miljöarbetet genom att medverka till höjning av alla medarbetares kompetens inom miljöområdet.
- Vi kommunicerar regelbundet och öppet resultatet av miljöarbetet.
- Vi redovisar och utvärderar miljöarbetet i den årliga boksluts- och verksamhetsberättelsen.

Ansvar och genomförande

Miljöarbetet ska vara en naturlig del av verksamheten och vara integrerat i det löpande arbetet och med övrig verksamhetsstyrning. För att nå framgång krävs ett långsiktigt och strukturerat arbete, där mål, uppföljning av miljöprestanda och ständig förbättring är centrala delar. För ett framgångsrikt miljöarbete behövs det också starkt stöd från engagerade chefer på alla ledningsnivåer. Det är därför nödvändigt att det inom Västra Götalandsregionen och dess olika verksamheter finns en klar och tydlig organisation för fördelning av arbetsuppgifter och därmed följande ansvar för miljöfrågorna.

Regionstyrelsen och regiondirektören har det övergripande ansvaret för det interna miljöarbetet och att alla verksamheter lever upp till gällande miljölagstiftning.

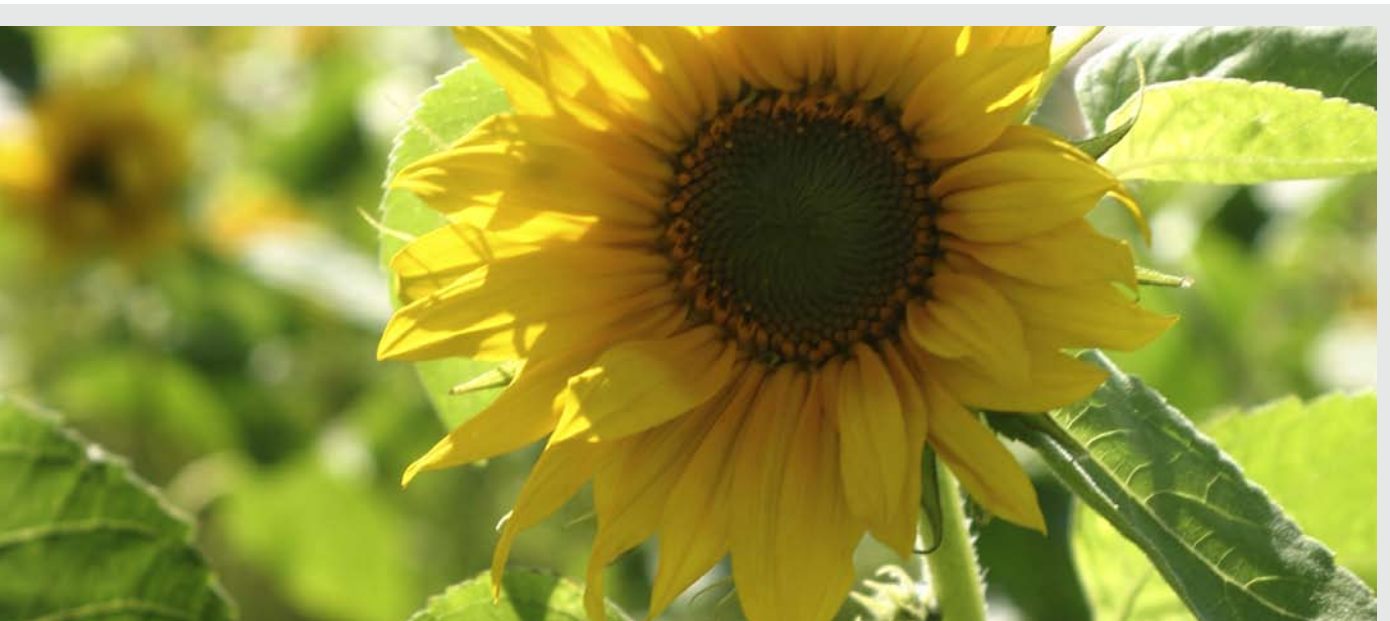
Förvaltningscheferna ansvarar för att miljöarbetet förverkligas inom verksamheten och att miljöpolicyn följs inom den egna förvaltningen. En fastställd och dokumenterad fördelning av ansvaret i linjeorganisationen ska finnas. Där ska uppgifter i miljöarbetet, befogenheter och resurser framgå. Förvaltningscheferna har ansvar för att miljölagstiftningen och andra krav följs.

För att säkerställa att miljöarbetet bedrivs på ett strukturerat och effektivt sätt ska alla verksamheter införa ett miljöledningssystem, till exempel ISO 14001. För primär- och tandvården gäller miljödiplomering enligt Västra Götalandsregionens miljödiplomeringmodell.

Miljönämnden har ett övergripande ansvar för att utveckla miljöarbetet i hela organisationen i enlighet med miljöpolicy och regionfullmäktiges budget. Den ska ge stöd till de egna verksamheterna såväl på beställar- som utförarsidan och samordna miljöarbetet då det är lämpligt. Nämnden ska skapa nätverk mellan de olika förvaltningarna och samordna utbildningsinsatser. Miljönämnden ansvarar för att sammanställa förvaltningarnas årliga miljöredovisningar till en regiongemensam miljöredovisning.

Intressenter

Regionpolitiker, chefer och medarbetare är primära intressenter för kommunikation och uppföljning av det interna miljöarbetet inom Västra Götalandsregionen. Andra intressenter är medborgarna i Västra Götaland, leverantörer, samarbetspartners, myndigheter, andra landsting och massmedia.

Trender inom miljöområdet under 2007

Genom omvärldsbevakning har Västra Götalandsregionen följt trender inom miljöområdet under 2007. Att bevaka trender är viktigt. Det kan hjälpa den egna organisationens miljöarbete. Till exempel kan medvetenhet om trender skapa engagemang inom organisationen och sätta organisationens eget miljöarbete och miljöprestanda i ett helhetsperspektiv.

Klimat, energi och byggande

Liksom förra året har klimatfrågorna fått stor uppmärksamhet även under 2007. Var och varannan dag kommer nya fakta, prognoser och förslag på åtgärder. Klimatfrågan har fått ett brett genomslag i samhället och det talas om klimatet i många sammanhang och på olika nivåer – i personalrummen, vid styrelsebordet och i många hem. Klimatfokuset har bidragit till ett ökat intresse för miljön i stort, samtidigt som andra miljöfrågor har fått något minskat utrymme.

Under 2007 kom FNs klimatpanel, IPCC, med sin klimatrappport. FNs säkerhetsråd diskuterade för första gången jordens förändrade klimat. Klimat och miljö var en av de viktigaste frågorna på G8-ländernas möte innan sommaren. EU arbetade fram ett nytt klimat- och energipaket. Massmedia skrev om de första klimatflyktingarna från Alaska. Nobels fredspris delades ut till FNs klimatpanel, IPCC och Al Gore för opinionsbildning inom klimatområdet.

I Västra Götaland gick startskottet för "Smart energi" – Västra Götalandsregionens och länets 49 kommuners stora klimatsatsning. Målet med denna satsning är att skapa överenskomelser och en strategi för hur Västra Götaland år 2030 ska bli nästintill oberoende av fossil energi.

Med den aktuella klimatdebatten ökade intresset för icke-fossil energi, till exempel vindkraft, solenergi och pellets. Intresset för energieffektiva byggnader och passivhus tog fart. Västra Götalandsregionen tog beslut om ett flerårigt program för att stärka marknaden för energieffektiva byggnader och passivhus.

Hållbara produkter

I mars 2007 skakades många av tv-dokumentären "Vita rockar – till vilket pris?" om hur landstingens sjukvårdsmaterial egentli-

gen tillverkas. Detta var en av flera anledningar till att etisk upphandling blev en högprioriterad fråga under 2007. Tillsammans med Stockholms läns landsting och Region Skåne har Västra Götalandsregionen genomfört ett pilotprojekt kring "Hållbar Upphandling". Projektet resulterade i en uppförandekod till leverantörerna. Det innebär bland annat att leverantörerna måste leva upp till bestämda sociala krav. FN-organet ILO:s åtta så kallade kärnkonventioner och FN:s barnkonvention ligger som en grund för kraven, som till exempel berör arbetsmiljö, minimilöner och socialförsäkringar. Projektet redovisade också en prioriteringslista, som tar hänsyn till upphandlad volym och social risk, det vill säga en tydlig definition som rangordnar vilka upphandlingsprojekt som blir relevanta för krav på social hänsyn.

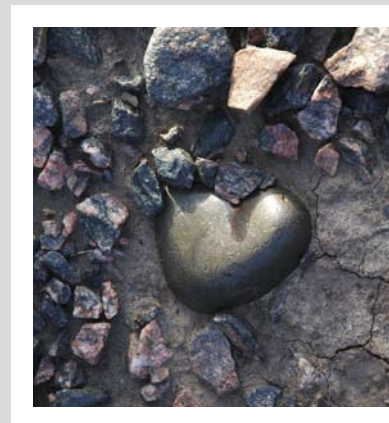
Ekologiska livsmedel fick fortsatt ökad uppmärksamhet och efterfrågades alltmer. Ekologiska alternativ till konventionella livsmedel dök upp inom fler produktområden, till exempel bland mejerivarorna.

Kemikalier och läkemedel

I landstingsvärlden har kemikalier, läkemedel och deras miljöpåverkan länge varit aktuella frågor. Så även i år. Att fasa ut miljö- och hälsofarliga kemikalier och kemiska produkter, liksom att minimera negativa miljöeffekter av läkemedelsanvändning är ett angeläget arbete.

Under året trädde REACH, en ny europeisk förordning för kemikalier, i kraft. Den ställer nya krav kring registrering, rapportering, tillstånd och informationsplikt med mera inom kemikalieområdet. Det innebär att Västra Götalandsregionens verksamheter måste hålla sig uppdaterade kring vilka krav som ställs på dem.

Kartläggning av läkemedels miljöeffekter. I Västra Götalandsregionen pågår nu bland annat ett arbete med att tillsammans med kommunerna Göteborg, Skövde och Borås kartlägga effekterna i avloppsvattnet vid viktiga avloppsreningsverk. Detta är ett första steg i att öka kunskapen om läkemedels effekter på miljön.

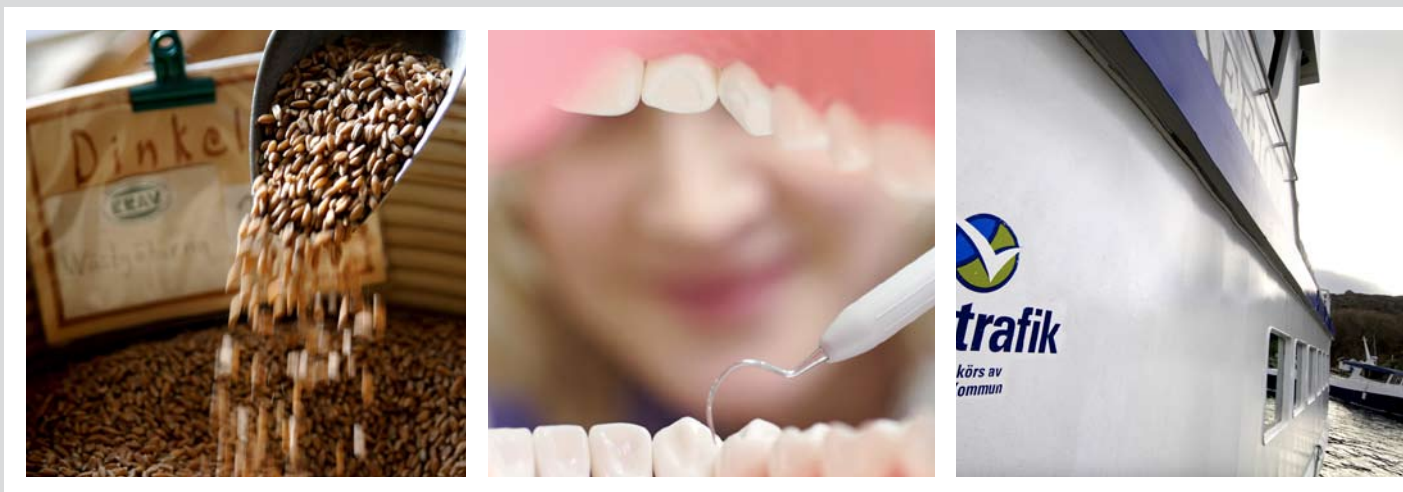
Läkemedel och miljö. Läkemedlens påverkan på miljön uppmärksammas allt oftare i såväl forskningsområden som i media. Det finns cirka 7 600 olika läkemedel (produkter) i Sverige, som är baserade på 1 200 olika läkemedels-substanser. Västra Götalandsregionen är en av Sveriges största sjukvårdshuvudmän och har ett ansvar att öka kunskapen kring läkemedlens påverkan på miljön och att vidta åtgärder som minskar spridningen i naturen.

Budget 2008: prioriterade mål med koppling till det interna miljöarbetet och de övergripande miljömålen i miljöpolicyen för Västra Götalandsregionen

Prioriterade mål – Budget 2008	Övergripande miljömål – Miljöpolicy
Behovet av fossila bränslen ska minska i Västra Götaland.	Den negativa miljöpåverkan från transporter och resor ska minska. Den negativa miljöpåverkan från energianvändningen ska minska.
Energiförbrukningen i regionens verksamheter ska minska.	Den negativa miljöpåverkan från energianvändningen ska minska.
Miljö- och hälsofarliga kemikalier ska fasas ut och ersättas av mindre farliga produkter i verksamheterna.	Den negativa miljöpåverkan från kemikalieanvändningen ska minska.
Användningen av ekologiska livsmedel inom regionen ska öka.	Andelen ekologiska livsmedel ska öka. Miljöledningssystem ska införas i alla verksamheter. För primär- och tandvård innebär det att samtliga enheter ska miljödiplomerats. Samtliga anställda och förtroendevalda ska få utbildning i miljökunskap. Miljöhänsyn ska tas vid planering, upphandling och beslut. Den negativa miljöpåverkan från avfall ska minska.

Tabell nr 2

Framåtblickar

Budget 2008 fortsätter Västra Götalandsregionen att satsa på att vara ett föredöme i miljöarbetet. Tabell nr 2 beskriver de prioriterade målen för 2008, som berör det interna miljöarbetet och har koppling till de övergripande miljömålen i miljöpolicyen.

I Budget 2008 har miljösekreterariatet fått i uppdrag att se över kompetensförsörjningen på miljöområdet inom Västra Götalandsregionen. Uppdraget kommer att utföras i samarbete med Västra Götalandsregionens miljösamordnare. Syftet är bland annat att se över de nuvarande möjligheterna till kompetensutveckling, identifiera framtida behov och att förbättra kvalitetssäkringen på kompetensförsörjningen inom miljöområdet.

Under 2008 kommer Västra Götalandsregionen att införa en regiongemensam resepolicy. Målen med resepolicyen är att uppnå en säker arbetsmiljö, ett miljöanpassat resande, ett kostnadseffektivt resande och resande enbart när det behövs. Genom denna policy kommer Västra Götalandsregionen att bättre kunna styra över det egna resandet i tjänsten. Varje förvaltning kommer att ansvara för att policyn kompletteras med praktiska tillämpningar, som till exempel beskriver vid vilka tillfällen den anställda bör välja kollektiva färdmedel istället för bil.

Inför 2008 har Västra Götalandsregionen beslutat att enbart upphandla och köpa in handdukar och lakan tillverkade av ekologiskt producerad bomull. Arbetet med att ställa etiska krav på leverantörer fortsätter. Vidare kommer Västra Götalandsregionen att genomföra en ny miljöbilsupphandling.

I samband med målet att öka andelen ekologiska livsmedel kommer Västra Götalandsregionen att ta fram riktlinjer för "den goda måltiden". Västra Götalandsregionen vill säkra att

de anställda ska erbjudas måltider som är hälsosamma och goda, som producerats på ett miljömässigt skonsamt sätt och där kravet på rättvis ersättning och goda arbetsvillkor längs livsmedelskedjan uppfylls. Detta kommer att främja målet att öka andelen ekologiska livsmedel i Västra Götalandsregionen.

Inom kemikalieområdet fortsätter Västra Götalandsregionen arbetet med att införa det gemensamma kemikaliehanterings-systemet Klara, med en regiongemensam kemikaliestrategi och med det pågående läkemedelsuppdraget. Bland annat är förslaget till en kemikaliestrategi skickat på intern remiss. Beslut kommer att tas 2008.

”Under 2008 kommer Västra Götalandsregionen att införa en regiongemensam resepolicy. Genom denna policy kommer Västra Götalandsregionen att bättre kunna styra över det egna resandet i tjänsten.”

Inom avfallsområdet finns idag inget regiongemensamt arbete inom Västra Götalandsregionen. Olika insatser kan bidra till minskat avfall och en bättre hushållning med resurserna. Miljönämnden ska utreda behovet och nyttan av ett regiongemensamt arbete inom detta område.

Årets rapport

I årets rapport visar Västra Götalandsregionen vilka prioriteringar som gjorts under året och hur organisationen arbetat med miljöfrågor. Rapporten innehåller exempel på trender och händelser i omvärlden och hur Västra Götalandsregionen agerat. Vidare presenterar Västra Götalandsregionen årets re-

sultat, slutsatserna av dessa inklusive organisationens framtida miljöarbete och satsningar.

Till årets rapport har ett fyrtiotal förvaltningar och bolag inom Västra Götalandsregionen rapporterat in sina uppgifter. Uppgifter saknas från ett antal verksamheter. Läs mer i Not 1 och 2.

Resultatredovisning

ETT URVAL SÄRSKILDA HÄNDELSE OCH SATSNINGAR UNDER 2007

Västra Götalandsregionen – bäst på klimatarbete

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) placerade Västra Götalandsregionens klimatarbete på första plats bland landstingen och regionerna. Därför fick Västra Götalandsregionen ta emot SKL:s nyinrättade klimatpris. I en enkätundersökning frågade SKL hur klimatarbetet ser ut i bland annat landstingen och regionerna. Frågorna handlade om hur verksamheterna arbetar med energieffektiviseringar, transportlösningar, samarbete i utvecklingsfrågor, upphandling med mera. Västra Götalandsregionen fick flest poäng när svaren hade ställts samman och indexerats.

Miljödiplomering – nya kriterier, nästan alla vårdcentraler och tandkliniker diplomerade

Västra Götalandsregionens miljönämnd beslutade i december att skärpa kriterierna för miljödiplomering av primär- och tandvården och att införa anpassade kriterier för administrativa enheter inom primär- och tandvården. Skärpningarna ska driva på och utveckla miljöarbetet vidare. De nya skärpningarna handlar om krav på riskanalys och rutiner för tillbud, utbildning i miljölagstiftning, sparsamt körsätt, energisparåtgärder med mera.

I Västra Götalandsregionens miljöpolicy krävs att alla ska ha ett miljöledningssystem för att driva och följa upp sitt miljöarbete. Miljödiplomering är en enklare form av miljöledningssystem anpassad för primär- och tandvården. För att bli miljödiplomerad ska verksamheten uppfylla de krav som finns i miljödiplomeringens kriterierna och arbeta strukturerat med att minska sin miljöpåverkan. Inom till exempel primärvården handlar det om:

- resor till och från samt i arbetet,
- användning av förbrukningsartiklar,
- energianvändning,
- hantering av avfall,
- utskrivning av läkemedel,
- hantering av kemikalier.

En extern revisor går igenom varje verksamhets dokumentation och gör en revision på plats för att avgöra om verksamheten uppfyller kraven för att bli diplomerad och för att se vad som kan förbättras.

Under 2007 satsade primär- och tandvården stort på att miljödiplomera alla sina verksamheter. Resultaten visar att satsningen blev lyckad. Nästan alla vårdcentraler och tandkliniker – närmare bestämt 88 procent – är nu miljödiplomerade enligt de gamla kraven. De första miljödiplomerade verksamheterna blev klara redan för tre år sedan. De ska nu omdiplomeras enligt de skärpta kriterierna.

Läkemedelsuppdrag påbörjat

I Budget 2007 fick hälso- och sjukvårdsavdelningens läkemedelsenhet och miljösekreteriatet i uppdrag att kartlägga spridning och miljöpåverkan av läkemedelsrester i Västra Götaland. Uppdraget började med att miljösekreteriatet anlita konsulter för att upprätta en prioriterings- och selekteringsstrategi och ge förslag på ett regionalt provtagningsprogram. En styrgrupp bildades med representanter från bland annat hälso- och sjukvårdsavdelningens läkemedelsenhet, miljösekreteriatet, sjukhusen och forskare från Göteborgs universitet och Sahlgrenska akademien. Styrgruppen ska identifiera läkemedelsanvändning inom Västra Götalandsregionen och ta fram

en handlingsplan för att minimera negativa miljöeffekter av läkemedelsanvändningen.

Kemikaliestrategi för Västra Götalandsregionen på gång

Ett annat uppdrag under 2007 var att ta fram ett förslag till kemikaliestrategi. Med hjälp av strategin ska Västra Götalandsregionen införa ett systematiskt och regiongemensamt arbete för att fasa ut miljö- och hälsofarliga kemikalier och produkter. Ett förslag har tagits fram av en arbetsgrupp med representanter från miljösektariatet, sjukhusen, primärvården, tandvården, Hälsan & arbetslivet, Westma/Område inköp och en extern expert. Förslaget är skickat på intern remiss.

NU-turen

NU-sjukvårdens transportavdelning införde i februari 2007 NU-turen, som är en turbuss för tjänsteresor mellan sjukhusen i Uddevalla och Trollhättan. Syftet var att få ner antalet tjänsteresor med bil mellan de båda sjukhusen. Tidigare användes bilpoolsbilar för resor i tjänsten mellan sjukhusen. I genomsnitt gick tio bilpoolsbilar från varje sjukhus tur och retur per dag. Personalen samåkade i liten utsträckning. Nu ersätter NU-turen alla tjänsteresor med bil mellan sjukhusen. NU-turen har gett tydliga positiva miljöeffekter. Införandet av NU-turen har mins-

kat utsläppen av koldioxid med hela 40 procent. Det motsvarar 8 100 mil bilkörning eller åtta tur och retureresor med bil per dag mellan sjukhusen. Även utsläpp av andra miljöskadliga ämnen såsom svaveloxider, kväveoxider, kolväten och kolmonoxid har minskat. NU-turen har också gett en ekonomisk vinst. Eftersom inga bilpoolsbilar längre går mellan sjukhusen finns nu de bilarna tillgängliga för längre resor i regionen. Därmed har färre antal bilar från externa biluthyrare behövt hyras in under 2007 än tidigare år. Även antal tjänsteresor med egen bil har minskat. Minskningen 2007 var hela 40 procent jämfört med föregående år. Personalen upplever NU-turen som mycket positiv. Den underlättar deras resande mellan sjukhusen och alltfler anpassar sina möten efter NU-turen.

Bli energismart!

Västfastigheter har i samarbete med miljösamordnare inom Västra Götalandsregionen erbjudit alla verksamheter inom Västra Götalandsregionen möjlighet att disponera utställningen "Bli energismart!". Utställningen ger många tips på hur energianvändningen kan minskas både på jobbet och hemma. Besökarna kan bland annat få en uppfattning om hur mycket energi som går åt i vardagen med hjälp av ett antal frågor om sina energivanor.

Beräkningar av NU-turens effekter

Mängd CO₂ före införandet av NU-turen: 5,2 mil x 20 t.o.r-resor/dag x 2,0 kg/mil x 195 dagar = 40 560 kg CO₂

Mängd CO₂ efter införandet av NU-turen: 5,2 mil x 10 t.o.r-resor/dag x 2,4 kg/mil x 195 dagar = 24 336 kg CO₂

Minskning CO₂ efter införandet av NU-turen: 40 560 – 24 336 kg = 16 224 kg CO₂

Personer/enkeltur: 9 730/39 veckor x 20 enkelturer/dag x 5 dagar = 2,5 personer/enkeltur

Miljöstipendium. Västra Götalandsregionens miljö-nämnd utsåg Ida Sundvakt på Westma inköp till 2007 års mottagare av Västra Götalandsregionens interna miljöstipendium. Ida har i sitt arbete varit en drivande kraft för att ställa långtgående miljökrav i upphandlingen av inredning under 2006. Hon var initiativtagare och projektledare för Västra Götalandsregionens "Gröna listan", som underlättar valet av miljöanpassade möbler och inredningstextilier för beställarna¹⁾. Stipendiesumman på 25 000 kronor ska användas till att ytterligare utveckla miljöarbetet inom inköpsområdet.

Informationssatsningar inom miljöanpassad upphandling och inköp

Flera informationsinsatser har genomförts, såväl internt som externt, för att profilera och sprida arbetet med miljöanpassad upphandling och inköp. I Naturskyddsföreningens årliga kampanj var Västra Götalandsregionens arbete med miljöanpassad upphandling och inköp med som det goda exemplet i kampanjmaterialet "Vi kan påverka offentlig sektor – den har makt att förändra!". Ett annat exempel är att Västra Götalandsregionens satsning på miljöanpassade inköp blev nominerat till Göta Priset på Kvalitetsmässan.

SAMMANFATTNING AV ÅRETS RESULTAT OCH SLUTSATSER

Västra Götalandsregionens miljöprestanda har förbättrats under 2007. Miljöarbetet sker mer strukturerat och effektivt genom att fler förvaltningar och bolag nu har infört eller håller på att införa ett miljöledningssystem eller integrerat ledningssystem. I Budget 2007 var detta ett av uppdragen. Än så länge arbetar dock inte alla verksamheter aktivt i ett miljöledningssystem eller integrerat ledningssystem.

Under det gångna året har cirka 4 000 anställda och ett tiotal förtroendevalda inom nämnder och styrelser fått grundläggande miljöutbildning. Sedan 2000 har något mer än hälften av alla anställda deltagit i en grundläggande miljöutbildning. Under 2008 kommer Miljönämnden att genomföra en översyn av kompetensförsörjningen och arbeta för att fler ska få möjlighet att få den miljöutbildning som krävs enligt den interna miljöpolicyen.

"Västra Götalandsregionens miljöprestanda har förbättrats under 2007. Miljöarbetet sker mer strukturerat och effektivt."

Miljömålet om miljöhänsyn vid planering, upphandling och beslut är enbart delvis uppfyllt. Den del som gäller miljöhänsyn vid upphandling är uppfylld. Västra Götalandsregionen behöver framförallt göra mer för att integrera miljöhänsyn i planering och beslut. Statistiken för i år visar bland annat att bara 68 procent

1) I årets redovisning är ett av de nya nyckeltalen andel inköpta möbler från Gröna listan.

av förvaltningarna och bolagen regelbundet (minst två gånger per år) behandlar miljöfrågor på förvaltningsledningens möten.

Ökad användning av ekologiska livsmedel inom regionen var ett prioriterat mål i Budget 2007. Inom Västra Götalandsregionen har andelen ekologiska livsmedel kontinuerligt ökat sedan 2001. Då var andelen ekologiska livsmedel 2,3 procent. Årets resultat visar på 11,1 procent, vilket innebär en knapp procent mer jämfört med 2006. Nivån på ökningen är något lägre än föregående år.

Ytterligare ett mål i Budget 2007 var att energiförbrukningen i regionens verksamheter ska minska. Årets resultat i miljöredovisningen visar en fortsatt minskning av energianvändningen i Västra Götalandsregionens egna fastigheter med 3,8 procent jämfört med 2006.

Resandet i tjänsten har ökat under 2007. Mest av allt har tjänsteresorna med bil ökat. Därmed har också utsläppen av CO₂ från resandet ökat med cirka 1 500 ton jämfört med 2006. De bilar som används vid tjänsteresorna är i allt större utsträckning miljöbilar. Miljöbilarna utgör nu 78 procent av alla personbilarna. Andelen alternativa bränslen i tankarna på tjänstebilarna har ökat från 18 procent 2006 till 38 procent 2007.

Inom kemikalieområdet inför och använder allt fler verksamheter det gemensamma kemikaliehanteringssystemet Klara. Alla sjukhusen använder numera Klara. Systemet leder bland annat till att Västra Götalandsregionen kan hålla reda på sina kemikalier på ett effektivt och kvalitetssäkrat sätt. När det gäller inköp av lustgas och halogenerade narkosmedel pekar trenden uppåt. Detta trots att flera av sjukhusen har arbetat för att minska framförallt mängderna lustgas. Orsaken till ökningen är oklar.

Såväl den totala mängden avfall som mängden farligt avfall ökar även i år. Större delen av detta skickas till förbränning. Då mängden avfall ökar kan detta påverka miljön negativt. Därför behöver Västra Götalandsregionen minimera mängderna avfall för att nå målet att minska den negativa miljöpåverkan av avfall.

Övergripande miljömål	Resultat	Ett urval planerade åtgärder under 2008 och framåt
Samtliga anställda och förtroendevalda ska få utbildning i miljökunskap.		Att se över kompetensförsörjningen på miljöområdet.
Miljöledningssystem ska införas i alla verksamheter.		Fortsatt arbete med att införa och utveckla miljöledningssystem.
Miljöhänsyn ska tas vid planering, upphandling och beslut.		Fortsatt arbete med miljökrav vid upphandling och inköp.
Andelen ekologiska livsmedel ska öka.		Att ta fram riktlinjer för "den goda måltiden".
Den negativa miljöpåverkan från energianvändningen ska minska.		Fortsatt arbete med att minska energianvändningen.
Den negativa miljöpåverkan från transporter och resor ska minska.		Regiongemensam resepolicy för Västra Götalandsregionen.
Den negativa miljöpåverkan från kemikalieanvändningen ska minska.		Regiongemensam kemikaliestrategi och fortsatt läkemedelsuppdrag.
Den negativa miljöpåverkan från avfall ska minska.		Utreda behovet och nyttan av ett regiongemensamt arbete inom avfallsområdet.

Tabell nr 3

Andel miljödiplomerade inom tand- respektive primärvården

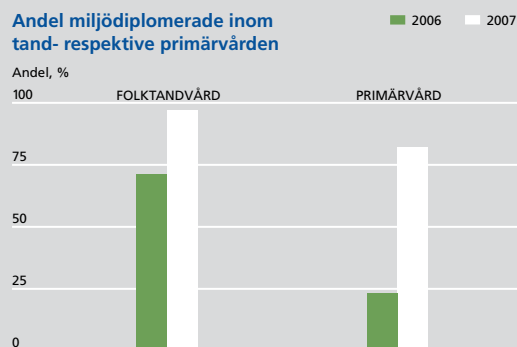

Diagram nr 1

Andel verksamheter som använder miljöledningssystem

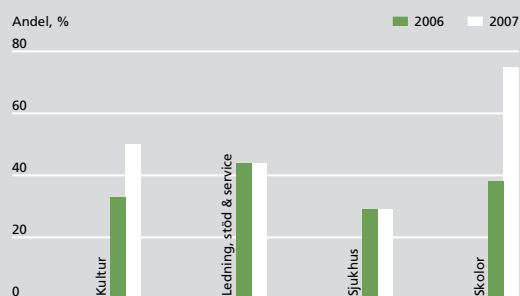

Diagram nr 2

SÅ HÄR HAR VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN KLARAT MÅLEN 2007

Samtliga anställda och förtroendevalda ska få utbildning i miljökunskap Målet är inte uppfyllt

- Antal anställda som har fått fyra timmars grundläggande miljöutbildning under året: 4 054 personer (2 673 personer 2006).
- Antal förtroendevalda inom nämnder och styrelser som har fått fyra timmars grundläggande miljöutbildning under året: 9 personer (uppgift saknas 2006)²⁾.
- Andel av de anställda som har fått fyra timmars grundläggande miljöutbildning sedan år 2000: 56 procent (58 procent 2006)³⁾.

Under 2007 har nästan dubbelt så många gått miljöutbildning som året innan. Totalt har drygt hälften av alla anställda hittills gått miljöutbildning. Något mindre än hälften återstår alltså att utbildas. Statistiken för de förtroendevalda inom nämnder och styrelser är osäker. Det kan dock konstateras att många av de förtroendevalda återstår att miljöutbilda.

Miljöledningssystem ska införas i alla verksamheter. För primär- och tandvård innebär det att samtliga enheter ska miljödiplomerats Målet är delvis uppfyllt

- Andel miljödiplomerade verksamheter: 88 procent (41 procent 2006).
- Andel förvaltningar och bolag som använder miljöledningssystem: 47 procent (35 procent 2006).
- Andel årsarbetare som arbetar i förvaltningar och bolag med miljöledningssystem eller miljödiplomering: 32 procent (30 procent 2006)⁴⁾.

Under året har primär- och tandvården genomfört en stor satsning för att öka antalet miljödiplomerade verksamheter. Resultatet visar att denna satsning har gett utdelning. 88 procent av alla verksamheter inom primär- och tandvården är nu miljödiplomerade. Se diagram nr 1.

Statistiken visar att antalet verksamheter som infört miljöledningssystem ökat. Se diagram nr 2⁵⁾. Största ökningen har skett bland skolorna. För sjukhusen ligger antalet verksamheter med miljöledningssystem på samma nivå som 2006. Några av anledningarna till detta är att:

- arbete pågår,
- miljöledningssystem ska integreras med övriga ledningssystem och styrprocesser,
- fastslagna tidsplaner saknas,
- central styrning och riktlinjer saknas.

Inom Västra Götalandsregionen finns numera sju förvaltningar och bolag som är ISO 14001-certifierade. Dessa är Kungälv sjukhus, Tvätteriet Alingsås, Fristad folkhögskola, naturbruksgymnasierna, Stenebyskolan, delar av Sahlgrenska universitetssjukhuset och delar av NU-sjukvården.

Sahlgrenska universitetssjukhuset har beslutat att certifiera hela sjukhuset enligt ISO 14001. Målsättningen är att detta ska ha skett till 2009 års utgång. Södra Älvsborgs sjukhus har tagit motsvarande beslut med målet att uppnå detta till 2010.

2) Flera förvaltningar och bolag har inte kunnat redovisa detta nyckeltal, som är nytt för 2007.

3) Statistiken för detta nyckeltal är något bristfällig.

4) Siffran för 2006 bygger på antal anställda, inte antal årsarbetare.

5) Diagrammet inkluderar enbart förvaltningar och bolag som har infört miljöledningssystem i hela sin organisation. Det finns dock förvaltningar som infört miljöledningssystem inom vissa delar av sin organisation. Dessa syns inte i diagrammet. De är dock medräknade i nyckeltalet för andel årsanställda som arbetar i förvaltningar och bolag med miljöledningssystem eller miljödiplomering.

Miljöhänsyn ska tas vid planering, upphandling och beslut

Målet är delvis uppfyllt

- Andel förvaltningar och bolag med särskilt avsatta medel för miljöarbetet i förvaltningens budget: 52 procent (uppgift saknas 2006).
- Andel förvaltningar och bolag som regelbundet (minst två gånger per år) behandlar miljöfrågor på förvaltningsledningens möten: 68 procent (uppgift saknas 2006).
- Andel av miljöprioriterade upphandlingar som har uppnått miljömervärde: 100 procent (100 procent 2006).
- Andel inköpta möbler från Gröna listan: 55 procent⁶⁾ (uppgift saknas 2006).

Liksom tidigare år har diskussioner förts kontinuerligt med leverantörer på flera områden, dels för att följa upp ställda krav och dels för att få fram ännu bättre miljöanpassade produkter. Ett exempel är leverantörer av förbrukningsmaterial till sjukvården som letar efter ny koldioxidneutral råvara istället för oljebaserad plast. Ett annat exempel är Västra Götalandsregionens "Gröna listan".

Miljömervärde har åstadkommit för de upphandlingar som är prioriterade ur miljöhänsyn. Västra Götalandsregionens inköpsråd definierar vilka upphandlingar som ska vara miljöprioriterade. De upphandlingar som har följts upp är de som är

miljöprioriterade och som under 2007 har haft ny avtalsstart. Dessa är såräkningsartiklar, injektion/infusion och kopiatorer.

Såräkningsartiklar

Miljöeffekter: Miljökrav har ställts på upphandlat sortiment. Detta har resulterat i att samtliga produktförpackningar är fria från PVC plast och papper/kartong är oblekt eller blekt utan klorgas. Alla produkterna är fria från tillsatser av kolofonium, antibiotika och triclosan. Samtliga produkter är även fria från tillsatsmedel/kemikalier som är klassificerade som allergiframkallande, med undantag för syntetiska gipsskenor/gipsbindor.

Injektion/infusion

Miljöeffekter: Genom aktivt arbete i samband med den nya upphandlingen av injektion/infusion har ftalaten DEHP (mjukgörare i PVC plast) kunnat undvikas i stort sett för hela sortimentet. Endast tre artiklar är undantag. Resten är DEHP fritt. Samtliga förpackningar är fria från klorerade plaster (PVC).

Kopiatorer

Miljöeffekter: Nytt avtal av kopiatorer resulterade i krav på energisparfunktion och förbud på innehåll av bromerade flamskyddsmedel och tungmetallerna bly, kadmium och kvicksilver.

Andelen ekologiska livsmedel ska öka

Målet är uppfyllt

- Andel ekologiska livsmedel: 11,1 procent (10,4 procent 2006).

Vid årsskiftet 2006/2007 upphörde det ekonomiska stödet som verksamheterna kunde få för merkostnaden vid inköp av ekologiska livsmedel jämfört med konventionella livsmedel. Resultaten visar att inköpen av ekologiska livsmedel har ökat utan kompensationen för merkostnaden. Nivån på ökningen är dock lägre än föregående år.

Mest har inköpen ökat bland kulturverksamheterna. Göteborgsoperan har fördubblat sina inköp av ekologiska livsmedel det senaste året. Sett till den totala inköpsvolymen är Sahlgrenska universitetssjukhuset en av de förvaltningar, som har ökat sina inköp av ekologiska livsmedel mest. Bland skolorna har inköpen av ekologiska livsmedel sjunkit något. Sjukhuset NÄL har köpt in mindre än en procent ekologiska livsmedel, en markant sänkning jämfört med 2006. Se tabell nr 4.

6) Statistiken täcker 2006-11-01–2007-10-31, eftersom Gröna listan publicerades i november 2006. Västra Götalandsregionen har under denna period köpt in möbler för totalt cirka 51 miljoner kr. Cirka hälften av summan har gått till köp från Kinnarps Interior AB och resten till köp från Input Interiör AB. Drygt 55 procent av de köpta möblerna från Kinnarps kommer från den Gröna listan. Detta motsvarar drygt 13 miljoner kr. Input har inte lämnat någon motsvarande statistik för 2007.

De senaste tre årens användning av ekologiska livsmedel i regionens kök i procent av den totala kostnaden för livsmedel

Andel, %	2005	2006	2007	Total inköpsvolym 2007, miljoner kr
Sahlgrenska Universitetssjukhuset	8,8	10,1	15,0	42,8
Södra Älvsborgs sjukhus	8,6	9,0	12,7	10,2
NU-sjukvården, Uddevalla sjukhus		10,9	12,1	8,2
NU-sjukvården, NÅL		6,4	0,0	10,3
Skaraborgs sjukhus	1,8	4,4	4,5	10,0
Kungälv sjukhus	7,5	11,0	21,1	5,3
Frölunda specialistsjukhus	7,4	19,7	17,0	0,7
Naturbruksgymnasierna	18,7	21,7	22,5	6,5
Fristads folkhögskola	26,9	29,1	30,5	0,9
Vara folkhögskola	14,9	25,2	24,0	1,1
Billströmska folkhögskolan	10,5	11,0	9,6	1,1
Dalslands folkhögskola		15,9	14,8	0,5
Grebbestads folkhögskola	9,3	20,7	22,7	0,6
Tvätteriet Alingsås	11,3	8,3	10,9	0,5
GöteborgsOperan	6,8	6,3	12,3	1,5
Västarvet	15,1	11,5	19,4	1,0
Göteborg folkhögskola	4,0	15,0	10,4	0,8

Tabell nr 4

Den negativa miljöpåverkan från energianvändningen ska minska

Målet är uppfyllt

- Total energianvändning i Västra Götalandsregionens lokaler: 362 026 MWh (370 693 MWh 2006).
- Total energianvändning per ytenhet: 211 kWh/m² BRA (219 kWh/m² BRA 2006).
- Total energianvändning i sjukhusen per sammanvägd prestation: 752 kWh/DRG-poäng (786 kWh/DRG-poäng 2006).
- Energianvändning, el per ytenhet: 108 kWh/m² BRA (109 kWh/m² BRA 2006).
- Energianvändning, värme per ytenhet: 105 kWh/m² BRA (111 kWh/m² BRA 2006).
- Andel förnybar el: 100 procent (100 procent 2006).
- Andel verksamheter med energieffektiviseringsplan: 53 procent (64 procent 2006)⁷⁾.
- Beräknat CO₂-utsläpp från energianvändning: 21 240 ton (22 059 ton 2006).

Resultatet innebär en fortsatt effektivisering av energianvändningen i Västra Götalandsregionens egna fastigheter. Energianvändningen har minskat med 3,8 procent jämfört med 2006. Den största minskningen har liksom tidigare år skett genom minskad värmeförbrukning (drygt 5 procent), men även

elanvändningen inklusive el till komfortkyla minskar marginellt. Totalt har energianvändningen i regionens fastigheter minskat med drygt 18 procent sedan 2003. Värmeförbrukningen har minskat med 28 procent och elanvändningen med 7 procent. Samtliga energislag för uppvärmning har minskat jämfört med 2006. Även förbrukningen av fjärrkyla har minskat till följd av den relativt svala sommaren. Se diagram nr 3.

Däremot är övrig elanvändning 2007 på samma nivå som 2006. Fördelningen av övrig elanvändning i fastighetsel och verksamhetsel kan inte registreras i fastigheterna. De aktiviteter som genomförts under 2007 för energieffektivisering i ventilations- och värmeanläggningar har resulterat i en minskad värmeförbrukning och även en minskad elanvändning. Den totalt oförändrade elanvändningen tyder dock på att verksamhetselen fortfarande tenderar att öka. Se tabell nr 5.

Naturbruksgymnasierna i Dingle och Strömma använder fortfarande olja för uppvärmningen. Därutöver finns ett fåtal ställen, som använder olja för tillsatsvärme.

Något mer än hälften av alla verksamheter har en energieffektiviseringsplan, som ett sätt att arbeta med att minska energianvändningen.

Den negativa miljöpåverkan från transporter och resor ska minska

Målet är inte uppfyllt

- Andel alternativa bränslen i tjänstebilarna: 38 procent (18 procent 2006)⁸⁾.
- Andel miljöbilar: 78 procent (50 procent 2006).
- Totalt antal körda mil i tjänsten med personbil: 3 140 118 mil (2 595 179 mil 2006)⁹⁾.
- Beräknat CO₂-utsläpp från resor i tjänsten: 8 215 ton (6 742 ton 2006)¹⁰⁾.

Andelen miljöbilar i bruk i Västra Götalandsregionens verksamheter har ökat kraftigt till 78 procent. Etanolbilarna förekommer nu i högre utsträckning än bensinbilarna. Andelen miljöbilar bland de nybeställda bilarna var nästan 100 procent¹¹⁾. Se tabell nr 6 och diagram nr 4.

Resultaten visar en ökning av andelen alternativa bränslen som tankas i Västra Götalandsregionens tjänstebilar. Bensin utgör dock fortfarande drygt 60 procent av det tankade bränslet. Se diagram nr 5 och 6¹²⁾.

7) Nyckeltalet redovisas för första gången för sjukhusen.

8) I statistiken ingår inte bränsle för hyrbilar och privata bilar.

9) I statistiken ingår resor med tjänstebil, förmånsbil, hyrbil och privat bil.

10) I statistiken ingår resor med tjänstebil, förmånsbil, hyrbil, privat bil, tåg och flyg. Resor med kollektivtrafik, buss och taxi ingår inte.

11) För kommentar till tankat bränsle i dieselbilarna se fotnot 12.

12) Diesel är inte inkluderat i diagrammet, eftersom personbilarnas förbrukning av diesel inte tillräckligt väl kunnat särskiljas från övriga tyngre fordons dieselförbrukning.

Energianvändning i de fastigheter som förvaltas av Västfastigheter

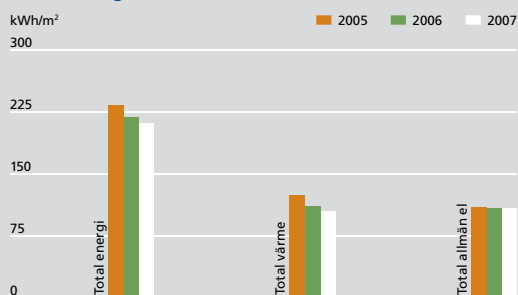

Diagram nr 3

Andel bilar i Västra Götalandsregionens egen fordonspark

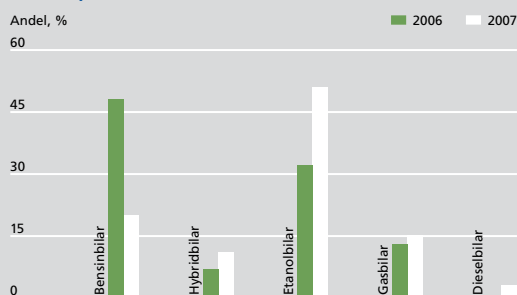

Diagram nr 4

Köpt energi per energislag, inte korrekterat till normalårsvärde

Energislag	Förbrukning MWh		Andel i % av summa energi	
	2007	2006	2007	2006
Fjärrvärme	139 708	150 630	40	41
Olja	5 594	6 040	2	2
Biobränsle	20 941	23 941	6	6
El för uppvärmning	2 251	2 398	0,5	1
El för fjärrkyla	2 363	2 704	0,5	1
Övrig el	179 871	179 800	51	49
Summa energi	350 728	365 513	100	100
Summa uppvärmningsenergi	168 494	183 009	48	50

Tabell nr 5

Andel olika bränslen i Västra Götalandsregionens tjänstebilar, 2006

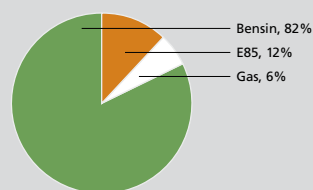

Diagram nr 5

Fordon i Västra Götalandsregionens verksamheter

	2006	2007
Totalt registrerade fordon	Uppgift saknas	1 583
varav miljöbilar	Uppgift saknas	988
Registrerade personbilar	1 200 st	1 252 st
varav miljöbilar	50%	78%
Nybeställda fordon	358 st	415 st
varav miljöbilar	91%	96%

Tabell nr 6

Andel olika bränslen i Västra Götalandsregionens tjänstebilar, 2007

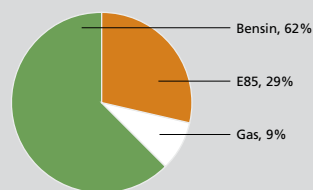

Diagram nr 6

Resandet i tjänsten fortsätter att öka. Under 2007 har Västra Götalandsregionen kört över tre miljoner mil bil i tjänsten. Även resandet med tåg och flyg ökar, men i något mindre utsträckning jämfört med bilkörningen. Ökningarna kan delvis förklaras

av en förbättrad inrapportering av siffror, men det förklarar inte ökningen av resta mil helt och hållet, se diagram nr 7. Sammantaget har CO₂-utsläppen ökat med cirka 1 500 ton jämfört med föregående år. Se tabell nr 7.

Den negativa miljöpåverkan från kemikalieanvändningen ska minska
Målet är delvis uppfyllt

- Andel verksamheter som använder kemikaliehanteringssystemet Klara: 73 procent (69 procent 2006).
- Total mängd inköpt lustgas: 42 633 kg (33 620 kg 2006).
- Total mängd inköpt kvicksilver (amalgam): 617 g (624 g 2006).

Andelen verksamheter som använder kemikaliehanteringssystemet Klara ökar. Resultaten visar att till exempel alla sjukhus har infört och använder Klara.

Under 2007 har Västra Götalandsregionen ökat mängden inköp av lustgas och halogenerade narkosmedel, se tabell nr 8. Den inköpta mängden lustgas har totalt ökat med cirka 25 procent under året. Detta motsvarar cirka 13 000 ton CO₂. Diagram nr 8 visar mängden inköpt lustgas fördelat per sjukhus¹³⁾.

Statistiken innebär att trenden med minskande mängder inköpt lustgas och halogenerade narkosmedel har brutits under 2007. Resultaten visar att ungefär hälften av sjukhusen har minskat sina inköp av lustgas. Fyra sjukhus har ökat sina inköp av lustgas så mycket att det uppväger den minskning som skett på andra sjukhus. Varför inköpen av lustgas på just de fyra sjukhusen har ökat under året är oklart. Det är även oklart varför inköpen av lustgas inom tandvården nästan har fördubblats. En tänkbar förklaring är att statistiken från tidigare år har varit bristfällig. Detta behöver dock undersökas mer.

Den installerade mängden köldmedier HFC och HCFC i Västra Götalandsregionens verksamheter sjunker. Mängden påfylld HFC sjunker också. Det är inte tillåtet att fylla på HCFC. De sjunkande mängderna innebär att det finns mindre mängd HFC och HCFC att omhänderta. Se tabell nr 9.

CO₂-utsläpp från resor i tjänsten per färdstätt

CO ₂ (ton)	2006	2007
Bil	4 899	5 928
Tåg	0,08	0,09
Flyg	1 843	2 287
Totalt	6 742	8 215

Tabell nr 7

Resor i tjänsten per färdstätt

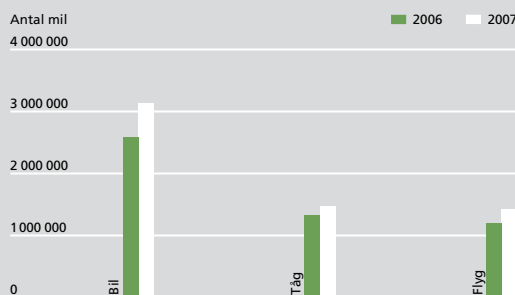

Diagram nr 7

Inköpta mängder lustgas och halogenerade narkosmedel vid Västra Götalandsregionens sjukhus och tandvården

	2006	2007
Lustgas vid sjukhus, kg	33 210	42 026
Halogenerade narkosmedel vid sjukhus, kg	1 399	1 837
Lustgas inom tandvården, kg	350	607

Tabell nr 8

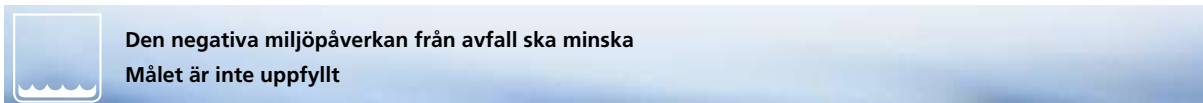
13) Diagrammet visar sjukhus med en inköpt mängd lustgas som överskrider 1 000 kg.

Mängder köldmedier

	HFC (kg)			HCFC (kg)		
	2007	2006	Skillnad	2007	2006	Skillnad
Totalt installerad köldmediemängd	7 950	8 081	- 131	322	452	- 130
Sammanlagd påfylld köldmediemängd	357	549	- 192	0	0	0
Sammanlagd omhändertagen köldmediemängd	173	288	- 115	60	220	- 160

Tabell nr 9 I Statistik från Västfastigheter.

- Total mängd avfall: 9 779 ton (9 561 ton 2006)¹⁴.
- Total mängd farligt avfall: 779 ton (768 ton 2006)¹⁵.
- Andel farligt avfall av total mängd avfall: 8,0 procent (8,0 procent 2006).
- Total mängd avfall per sammanvägd prestation för sjukhusen: 23,5 kg/DRG-poäng (23,5 kg/DRG-poäng 2006).

Resultaten visar att mängden avfall ökar även i år. Ökningen gäller både den totala mängden avfall och mängden farligt avfall. Den största mängden avfall uppstår vid sjukhusen.

Statistiken för hur avfallet från Västra Götalandsregionens verksamheter tas om hand behöver förbättras. Det finns inget enhetligt regiongemensamt sätt att redovisa vad som händer med varje sorterad fraktion.

Årets resultat visar att större delen av den totala mängden avfall från Västra Götalandsregionens verksamheter går till förbränning och energiutvinning. En mycket liten del av avfallet läggs på deponi. Se diagram nr 9¹⁶.

Antal inköpta kg lustgas per sjukhus

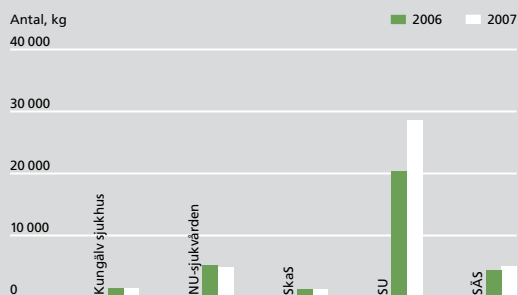

Diagram nr 8

Omhändertagande av sjukhusens avfall 2007

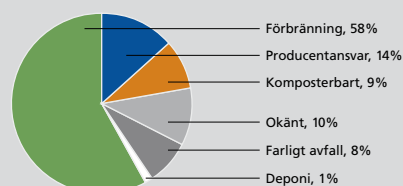

Diagram nr 9

14) Uppgifter eller delar av uppgifter saknas från flera av verksamheterna inom kategorierna kultur, ledning, stöd & service, några av skolorna, ett område inom primärvården och två områden inom tandvården för 2006 och/eller 2007.

15) Se fotnot 14.

16) I diagram nr 9 innebär kategori "okänt" att det inte går att avgöra utifrån tillgängliga uppgifter hur en del av den totala avfallsmängden har slutbehandlats.

Noter

Not 1 Mer om årets rapport

Miljöredovisningen avser 2007 års resultat och är den nionde miljöredovisningen sedan Västra Götalandsregionen bildades. Rapporteringen av uppgifter till miljöredovisningen baseras på de övergripande miljömålen för Västra Götalandsregionen och de tillhörande nyckeltalen. Nyckeltalen ska beskriva verksamhetens miljöprestanda – vad Västra Götalandsregionen har lyckats med och vad som behöver åtgärdas.

Rapporten är en sammanställning av de uppgifter som respektive förvaltning rapporterat in till miljösekretariatet. Ansvaret för att rapporterade uppgifter är korrekta ligger på respektive förvaltning. Miljösekretariatet gör en övergripande bedömning om de insamlade uppgifterna verkar korrekta, men det har

inte gjorts någon oberoende granskning eller kvalitetskontroll av uppgifterna. Miljösekretariatet ansvarar för analysen av resultaten.

I statistiken ingår de förvaltningar och bolag som bidragit med uppgifter. Västra Götalandsregionen saknar jämförbar statistik för vissa delar av organisationen för åren 2006 och 2007. Detta beror dels på att inte alla verksamheter rapporterat in uppgifter båda åren och dels på större omorganisationer av serviceverksamheter och tandvård.

Kontakta miljösekretariatet vid behov av en mer detaljerad redovisning över vilka uppgifter förvaltningarna och bolagen har lämnat till miljöredovisningen 2007.

Not 2 Rapportens omfattning och avgränsningar

Till årets rapport har ett fyrtiotal förvaltningar och bolag lämnat uppgifter. Tabellen visar vilka förvaltningar och bolag som har rapporterat in uppgifter till miljösekretariatet.

Verksamheter i årets rapport

Alingsås lasarett	Naturbruksgymnasierna
Billströmska folkhögskolan	NU-sjukvården
Göteborgs botaniska trädgård	Primärvården FyrBoDal
Dalslands folkhögskola	Primärvården Skaraborg
Film i Väst AB	Primärvården Södra Bohuslän
Folktandvården FyrBoDal	Primärvården Södra Älvsborg
Folktandvården Göteborg	Primärvården Göteborg
Folktandvården Skaraborg	Administrativt centrum
Folktandvården Södra Bohuslän	Regionkansliet
Folktandvården Södra Älvsborg	Regionteater Väst
Fristads Folkhögskola	Sahlgrenska Universitetssjukhuset
Frölunda specialistsjukhus	Skaraborgs sjukhus
Grebbestads folkhögskola	Stenebyskolan
Göteborgs Folkhögskola	Södra Älvsborgs Sjukhus
Göteborgs Konsert AB/ Göteborgs Symfoniker AB	Tvätteriet Alingsås

GöteborgsOperan	Vara Folkhögskola
Handikappförvaltningen	Område inköp (fd Westma)
Område hjälpmedel (fd Hjälpmedelsförvaltningen)	VGR IT
Hälsan och Arbetstlivet	Västarvet
Kungälvss sjukhus	Västfastigheter

Folkhälsokommittens kansli, Hälso- och sjukvårdskanslierna, Patientnämndernas kansli, Tillväxt och utveckling har lämnat uppgifter om tjänsteresor. Av olika anledningar saknas uppgifter helt från ett antal verksamheter. Dessa är Almi Företagspartner AB, Förvaltningen för kulturutveckling, Revisionsenheten, Sahlgrenska International Care AB, Västsvenska Turistrådet AB och Västtrafik.

I miljöredovisningen 2007 redovisas miljöprestandan för förvaltningarna och bolagen med hjälp av kategorier. Indelningen i kategorier visar tydligare likheter och skillnader i resultat mellan åren. Det är också ett sätt att jämföra olika typer av verksamheter med varandra. Förvaltningarna och bolagen har delats in enligt följande:

Kultur	Göteborgs botaniska trädgård, Film i Väst, Göteborg Konsert AB, Göteborgsoperan, Regionteater Väst och Västarvet
Ledning, stöd & service	Handikappförvaltningen, Regionservice, Regionkansliet och Västfastigheter
Primärvård	Primärvården FyrBoDal, Primärvården Göteborg, Primärvården Skaraborg, Primärvården Södra Bohuslän och Primärvården Södra Älvsborg
Sjukhus	Alingsås lasarett, Frölunda specialistsjukhus, Kungälv sjukhus, NU-sjukvården, Skaraborgs sjukhus (SkaS), Sahlgrenska universitetssjukhuset (SU) och Södra Älvsborgs sjukhus (SÅS)
Skolor	Naturbruksgymnasierna, Billströmska folkhögskolan, Dalslands folkhögskola, Fristads folkhögskola, Grebbestads folkhögskola, Göteborgs folkhögskola, Stenebyskolan och Vara folkhögskola
Tandvård	Områdena FyrBoDal, Göteborg, Skaraborg, Södra Bohuslän, Södra Älvsborg och specialisttandvård

Not 3 Förändringar i organisationen

Västra Götalandsregionen har fortsatt arbetet med att effektivisera servicefunktionerna under 2007. Uppbyggnaden av den nya förvaltningen, Regionservice, sker successivt. I år har varje ingående område i Regionservice rapporterat direkt till miljösekreteriatet. En sammanräkning av uppgifterna från den nya organisationen har sedan gjorts av miljösekreteriatet. Regionservice ingår i kategorin Ledning, stöd & service.

De olika områdena inom Folkvandvården, som också har omorganiserats, har även i år rapporterat områdesvis. En sammanräkning av uppgifterna från den nya förvaltningen har sedan gjorts av miljösekreteriatet (kategori Tandvård).

Regionens hus som begrepp används inte längre i miljöredovisningen. De verksamheter som ryms inom Regionens hus rapporterar inom ramen för respektive förvaltning.

Not 4 Utveckling av årets rapport

Arbetet med att anpassa miljöredovisningen till Global Reporting Initiatives (GRIs) riktlinjer har fortsatt under 2007. Västra Götalandsregionen har vidareutvecklat nyckeltalen i miljöredovisningen. Utvecklandet av nyckeltalen har byggt på

”Riktlinjer för miljöarbetet i Västra Götalandsregionen” och förslag på indikatorer för miljöprestanda i Global Reporting Initiatives (GRIs) riktlinjer. Nyckeltal som används av andra lands- och större bolag har också tjänat som inspiration.

Not 5 Nya nyckeltal

- Antal förtroendevalda som har fått fyra timmars grundläggande miljöutbildning under året.
- Andel förvaltningar och bolag med särskilt avsatta medel för miljöarbetet i förvaltningens budget.
- Andel förvaltningar och bolag som regelbundet (minst två gånger per år) behandlar miljöfrågor på förvaltningsledningens möten.
- Andel inköpta möbler från Gröna listan.
- Energianvändning, el per ytenhet.
- Energianvändning, värme per ytenhet.
- Andel förnybar el.
- Beräknat CO₂-utsläpp från energianvändning.
- Total mängd inköpt kvicksilver (amalgam).
- Total mängd farligt avfall.
- Andel farligt avfall av total mängd avfall.

Not 6 Webbaserat system för rapportering

Västra Götalandsregionen har under året infört ett webbaserat system för inrapportering till miljöredovisningen. Samtliga förvaltningar och bolag som har rapporterat till miljöredovisningen har använt detta system. Det nya systemet medför att

Västra Götalandsregionen på ett tydligt och effektivt sätt får överblick över resultaten i inrapporteringen och organisationens miljöprestanda. Systemet underlättar jämförelser mellan olika verksamheter och mellan olika år.

Liten miljöordlista

Bi-fuel är fordon som kan köras på biogas/bensin eller naturgas/bensin, kallas populärt för gasbil.

Bioenergi är sådan energi som kan utvinnas från biologiskt material, direkt genom förbränning av ved eller organiskt avfall, eller indirekt genom utnyttjande av biogas från rötning av avfall eller gödsel.

Biogas (metan) bildas när organiskt avfall, som gödsel eller matavfall, bryts ned i en syrefri miljö. Gasen är energirik och kan användas som bränsle.

BRA är förkortningen för bruksarea.

DEHP, dietylhexylftalat, är klassificerat inom EU som fortplantningsstörande och giftigt.

DRG-poäng är ett kvalitativt mått för att beskriva sjukvårdens produktion och innehåll. Metoden bygger på cirka 10 000 diagnoser indelade i cirka 500 diagnosgrupper. Varje grupp har en vikt som speglar reursinsatsen.

Ekologiska livsmedel är resultatet av ekologisk produktion, som sker utan konstgödsel eller syntetiska bekämpningsmedel. Djurhållning sker med större hänsyn till djurens behov. Resursbevarande och biologiska/ekologiska hänsyn är grunden.

Etanol E85 är ett fordonsdrivmedel som innehåller 85% etanol och 15% bensin.

Flexi-fuel är fordon som drivs på etanol och bensin.

Fossila bränslen är bensin, diesel, olja och andra petroleumprodukter samt kol och naturgas. De har bildats under miljontals år under jordskorpan. Dessa naturresurser är ändliga och kommer att ta slut en dag, forskarna är inte överens om exakt när.

Hybridbil kallas fordon som har en kombination av olika motorer till exempel både en elmotor som kan användas i stadstrafik, och en förbränningsmotor som kopplas in vid landsvägskörning.

Hållbar utveckling är en utveckling som tillmötesgår våra nuvarande behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det betyder att såväl ekonomiska, sociala som ekologiska aspekter behöver beaktas.

ISO 14 001 är en internationell standard för miljöledningssystem (se nedan Miljöledningssystem). ISO 14001-standarden syftar till att kontinuerligt minska verksamhetens totala miljöbelastning. Standarden ger en arbetsmodell för ständiga förbättringar.

Klimatpåverkan är effekter av växthuseffekten (se nedan), med flera häftiga oväder och översvämningar eller mer torka i torra områden.

Koldioxid bildas vid förbränning och är den av gaserna som bidrar mest till växthuseffekten. CO₂ är den kemiska beteckningen för koldioxid.

Källsortering betyder sortering av avfall vid källan eller direkt där det uppstår, till exempel av glas eller komposterbart avfall från köket i hushållet, eller papper på kontoret.

Miljöanpassad är en produkt som genom sina egenskaper, från tillverkning till avfall, är mindre skadlig för miljön än andra motsvarande produkter. För att konsumenterna lättare ska kunna hitta de miljöanpassade produkterna finns system för miljömärkning för många varor och tjänster.

Miljöbalken är den samlade svenska lagstiftningen om miljö.

Miljödiplomering är en frivillig märkning som företag/organisationer som uppfyller vissa miljökriterier kan få. Västra Götalandsregionen har ett eget system men det finns också inom andra branscher till exempel hotell och butiker.

Miljöledningssystem är ett frivilligt verktyg som ska underlätta för företag och organisationer att bedriva ett effektivt och strukturerat miljöarbete. Miljöledningssystemet utgår från den egna verksamheten och är en hjälp att rationalisera och förbättra miljöarbetet. Det omfattar bland annat utredning, målformulering, ansvarfördelning, uppföljning och förbättringar. Det säger dock inte hur miljöanpassade ett företag eller dess produkter eller tjänster är, jämfört med andra. Det finns internationella standarder för kvalitets- och miljöstyrning. (Se ISO 14 001 ovan).

Miljömervärde är den positiva skillnaden från miljösynpunkt mellan två i övrigt likvärdiga varor/tjänster.

Miljöprestanda är mätbara resultat av miljöanpassning.

PVC är ett mycket vanligt förekommande plastmaterial. Det kan innehålla flera miljö- och hälsofarliga tillsatser varför dess användning diskuteras.

Växthuseffekten innebär att värme från solen inte kan stråla tillbaka ut i rymden på grund av gaser i atmosfären. Det innebär att jordens medeltemperatur ökar. Detta får stora konsekvenser för klimatet och växt- och djurlivet. (Se klimatpåverkan ovan).

Växthusgaser är olika ämnen som bildas vid förbränning av främst fossila bränslen som bensen, kol, olja och gas. Koldioxid är den viktigaste men också freoner, lustgas, metan med flera bidrar till växthuseffekten och klimatpåverkan.

Återvinning är att ta tillvara materialet i avfall för att tillverka ny råvara, till exempel ny kartong av pappersförpackningar eller ny metallråvara från skrot.

Trycksak 341 188

Denna trycksak är framställd med miljövänliga metoder och råvaror, på ett svanenmärkt tryckeri | **Design & produktion:** Speak, www.speak.se | **Tryck:** Palmeblads Tryckeri AB, Mölndal 2008 | **Omslagsbild:** Roine Magnusson, Getty Images | **Övriga fotografier:** Veronika Svensson · Lisa Nestorson, www.vastsverige.com · Michael Malmberg, www.tellus.tv · Sergio Joselovsky, 031-Foto · Curt Warås · Kjell Foss · Anna Lööv

